

Dronningen hedret

Bak kulissene råder
misnøye og juridisk
dragkamp

En vakker minneseremoni fant sted på Akershuskaia i Oslo 7. april – på dagen 25 år etter Scandinavian Star-brannen. Men bak kulissene utkjempes nå en intens dragkamp om juridiske rettigheter. Blant de som ble berørt av dødsbrannen råder misnøye med hvordan mordbrann-saken er blitt håndtert av både myndigheter og av ofrenes støttegruppe.

Tekst og foto: Tore Letvik

Scandinavian Star-of-rene

En dypt alvorlig dronning Sonja kledd i hvitt hedret ofrene ved minnesmerket i Oslo. Statsminister Erna Solberg holdt tale. Markeringen samlet en stor mengde overlevende og pårørende. Mange preges fortsatt av ikke å ha fått noe endelig svar på hvem som sto bak mordbrannen som krevde 159 menneskeliv. Dersom man medregner et ufødt liv var antall dødsofre 160.

Utålmodigheten har vokst seg sterk blant en gruppe berørte og deres hjelpere. De er samlet i en stiftelse som nå har knyttet til seg den kontro-

versielle og hardtslående advokaten Sigurd Klomsæt. Stiftelsen mener Støttegruppen for pårørende og overlevende ikke har gjort nok for å finne fakta i saken og legger et stadig sterkere press på myndighetene for å sikre at brannårsaken kommer for en dag slik at de ansvarlige kan stilles til ansvar. Gjennom sin etterforskning mener stiftelsen å ha avdekket at brannen var resultatet av en godt planlagt forsikringssvindel som kom ut av kontroll. Stiftelsen krever å få Klomsæt oppnevnt som bistandsadvok-

kat. To rettsinstanser har hittil kommet til at stiftelsen ikke oppfyller kravene for å få oppnevnt bistandsadvokat og en anke til Høyesterett er avvist av Høyesteretts ankeutvalg. Klomsæt og stiftelsen gir ikke opp og varsler om nødvendig prøving av saken for Den europeiske menneskerettsdomstolen.

Per 30. april var Klomsæt oppnevnt som bistandsadvokat for 25 personer i Scandinavian Star-saken. Oslo tingrett har imidlertid sagt nei for oppnevning av bistandsadvokat for enkeltpersoner som krever det. Også her pågår en ▶

De har stått på for å få svar på brannmysteriet om bord Scandinavian Star, og er i juridisk dragkamp for å få oppnevnt bistandsadvokat for Stiftelsen. F.v. forfatter Kjell Ola Dahl, Arne Steen (leder av stiftelsen som mistet sitt eneste barn Gaute i brannen), advokat Sigurd Klomsæt og styremedlem i Stiftelsen, Ove Brandt.

juridisk dragkamp mellom Klomsæt og domstolene. En av de som har fått nei, og som ønsker Klomsæt som bistandsadvokat er mannen som var kaptein om bord Scandinavian Star den skjebnesvangre natten, Hugo Larsen, og en annen mann som også er blant de som overlevde dødsbrannen.

Slagkraftig stiftelse

Juristkontakt har i flere reportasjer satt fokus på utviklingen i Scandinavian Star-saken, og blant annet fremhevet det faktum at mordbrannen ville være strafferettslig foreldet dersom loven ikke ble endret innen 7. april i år. Et forslag fra Senterpartiets Jenny Klinge om å oppheve foreldelsesfristen, utløste imidlertid et juridisk sprinterløp på Stortinget, og i siste time ble foreldelsesfristen opphevet. Dermed kan den eller de som forårsaket brannen aldri føle seg sikre på å unnslipe straff.

|| Klomsæt har også begynt en prosess han håper skal føre til en gjenåpning av straffesaken mot Hugo Larsen i Danmark

Skipsbrannen fant sted 7. april 1990. Umiddelbart etter ble det opprettet en støttegruppe for de overlevende og pårørende. Fram til 2010 var støttegruppen eneste organisasjon for å ivareta ofrenes rettigheter og behov etter skipsbrannen. Støttegruppen fremmet flere krav om at politiet måtte gjenoppta etterforskningen av brannen, og fikk like mange avslag. Både riksadvokaten i Norge og i Danmark vendte tommelen ned over-

for støttegruppens gjenopptakelsesbegjæringer.

En håndfull berørte jobbet imidlertid med egen etterforskning, utenfor støttegruppen, og knyttet til seg en gruppe personer med høy fagkompetanse innen etterforskning av brannårsaker og sikkerhet til sjøs.

Denne gruppen tok i 2010 navnet «Stiftelsen etterforskning av mordbrannen Scandinavian Star (Stiftelsen)», og iverksatte en detaljert gransking av brannen. I 2013 leverte stiftelsen en omfattende rapport til Oslo politidistrikt. Stiftelsen fant holdpunkter for at det var antent seks branner om bord Scandinavian Star, og at fire av disse ble antent etter at mannen som norsk politi utpekte som gjerningsmann – en 37 år gammel hjelpemann på lastebil – hadde lagt seg til å sove, og døde på sin lugar. Totalt brant det i 38 timer om bord på

Storingsrepresentant og leder av Oslo Arbeiderparti, Jan Bøhler (t.v), er en av de som engasjerte seg i å få til parlamentarisk granskning. Her under minneseremonien, med daglig leder av Stiftelsen, Terje Bergsvåg (tredje fra høyre)

Scandinavian Star. Etter at Stiftelsen la fram sitt etterforskningsmateriale har politi og påtalemyndighet vedgått at det ikke finnes bevis for at det var 37-åringen som antente brannene ombord skipet.

Etterforskning og granskning

Stiftelsens private etterforskning og grundige rapport førte til at Oslos politimester Hans Sverre Sjøvold besluttet å iverksette ny etterforskning av «økonomisporet» i saken. Riksadvokat Tor-Aksel Busch avgjorde 27 juni i fjor at etterforskningen også skulle bringe klarhet i om det, som stiftelsen mener å ha avdekket, ble antent flere branner etter klokka 02.45 på natten, som er tidspunktet man antar at 37-åringen og alle de andre som omkom i brannen, var døde.

Mens stiftelsen konsentrerte seg om å få igangsatt ny politietterforskning av

brannen, sendte støttegruppen i april 2013 brev til regjeringene i Norge, Sverige og Danmark med anmodning om å nedsette en skandinavisk granskning av brannforløp og skipets eierforhold. Senere har både Stiftelsen og støttegruppen hver for seg engasjert seg for å overbevise sentrale politikere om at myndighetenes håndtering av saken må undersøkes også utover politiets etterforskning. I januar i år sa et flertall i Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite ja til å iverksette en parlamentarisk granskning av Scandinavian Star-saken.

Etter at det ble besluttet ny etterforskning oppnevnte Oslo tingrett de to advokatene Siv Hallgren og Espen Komnæs som koordinerende bistandsadvokater i Scandinavian Star-saken. Advokatene skal være bindeleddet mellom de berørte og politiet i den strafferettslige granskningen av mordbrannen. Stiftelsen er imidlertid ikke

fornøyd med de to koordinerende bistandsadvokatenes rolle og arbeid og krever at den får oppnevnt advokat Sigurd Klomsæt som bistandsadvokat. På vegne av stiftelsen har Klomsæt derfor begjært å bli oppnevnt til bistandsadvokat av domstolene.

Før begjæringen ble behandlet av Oslo tingrett sendte Oslo politidistrikt en henvendelse til domstolen hvor det motsatte seg oppnevning av Klomsæt som bistandsadvokat i saken. Klomsæt har så langt fått nei både av tingretten, lagmannsretten og av Høyesteretts ankeutvalg. Ankeutvalget avviste anken i en kjennelse den 16. april. - Jeg har til nå ikke blitt gjort kjent med avslaget, sa Klomsæt til Juristkontakt da vi gikk i trykken 5. mai. Han varsler imidlertid fortsatt kamp.

- Om nødvendig tar vi saken til Den europeiske menneskerettsdomstolen, sier Klomsæt. ►

Han mener retten må anse Stiftelsen som fornærmet i straffeprosesslovens forstand på grunn av det omfattende arbeidet som er nedlagt og de store økonomiske ressursene som Stiftelsen har brukt på en etterforskning de mener var myndighetenes ansvar.

Klomsæt viser også til at Stiftelsen er nektet dokumentinnsyn av Oslo-politiet og at det verken ville vært igangsatt ny etterforskning eller parlamentarisk gransking uten stiftelsens innsats. Han mener Stiftelsen har en lik rett til å få oppnevnt bistandsadvokat som AUF, etter terrordrapene på Utøya. Klomsæt kaller avslaget en «usakelig forskjellsbehandling» gjennom forståelsen av fornærmet-begrepet fordi AUF fikk oppnevnt bistandsadvokat.

- Har rett til bistandsadvokat

Advokat Sigurd Klomsæt kaller Scandinavian Star-saken et massedrap og mener saken skal utløse den samme rett til bistandsadvokater som i 22. juli-saken.

- Det som er avslørt i massedrapssaken og det faktum at saken er vedtatt gransket av Stortinget, at lov ble endret og saken derfor ikke er foreldet og at den kan bli fullt oppklart, er alene grunnet Stiftelsen og aktører i denne. Og ikke på grunn av verken politiet, andre offentlige myndigheter eller støttegruppen, men på tross av den aktive og bevisste motarbeidelse fra disse aktører, sier Klomsæt til Juristkontakt.

Han mener alle som var på skipet og er direkte rammet, har krav på oppnevning av individuell bistandsadvokat, uten vurdering.

- Det samme gjelder for etterlatte etter de som ble tatt livet av - dette er en massedrapssak av 160 mennesker og en stat som totalt har sviktet, hvor ofrene har krav på samme vurdering og oppnevning av ønsket bistandsadvokat som i Utøya-saken, sier Klomsæt.

Advokaten sendte 1. april også søknad om oppnevning som bistandsadvokat for Hugo Larsen etter at den tidligere kapteinen ba om assistanse

fra Klomsæt. Oslo tingrett avsto søknaden den 21. april, og Klomsæt har begjært tingrettens avgjørelse omgjort etter å ha sittet i mange timers samtale med Hugo Larsen hvor det fremkom informasjon som kan være vesentlig for rettens vurdering.

Etter det Juristkontakt erfarer kan Klomsæt bli oppnevnt til bistandsadvokat for den tidligere kapteinen etter å ha oversendt retten dokumentasjon på at hans klient var blant de overlevende som fikk senskader etter brannen.

Det har aldri vært noe godt samarbeid mellom oss og støttegruppen

Klomsæt har også begynt en prosess han håper skal føre til en gjenåpning av straffesaken mot Hugo Larsen i Danmark. Kapteinen ble dømt til seks måneders fengsel av dansk høyesterett 22. november 1993 for å ha seilt Scandinavian Star uten å forsikre seg om at skipet var i forsvarlig sikkerhetsmessig stand. Også ledelsen i rederiet, Ole B. Hansen og Henrik Johansen ble dømt til seks måneders såkalt hæfte i dansk høyesterett.

Advokat Klomsæt mener Hugo Larsen ble utsatt for en «hekseprosess» og at han ble feilaktig dømt, og krever i et brev til den danske riksadvokaten å få utlevert alle dokumentene som ble produsert under straffesaken mot Larsen før domfellelsen i 1993.

Splittelse

Terje Bergsvåg er en av de berørte i Norge som aldri har gitt opp å finne ut hvem som sto bak brannen på Scandinavian Star. Bergsvåg var ikke selv på skipet men mistet en venninne i brannen. Sammen med danske Mike Axdal som overlevde brannen, men mistet sin far og sin bror, begynte Bergsvåg arbeidet som 20 år senere førte fram til etableringen av «Stiftelsen etterforskning av mordbran-

nen Scandinavian Star». De trodde aldri på politiets konklusjon om at 37-åringen som selv omkom i brannen, hadde tent på, og mente tidlig at brannen kunne være resultat av en forsikringsvindel. Bergsvåg og Axdals undersøkelser skjedde hovedsakelig uten hjelp fra Støttegruppen.

Bergsvåg er i dag daglig leder for Stiftelsen. Til Juristkontakt røper han skuffelse over Støttegruppens arbeid.

- Det har aldri vært noe godt samarbeid mellom oss og støttegruppen, sier Bergsvåg som mener ledelsen i støtteforeningen ikke medvirket til å få i gang en ny etterforskning.

- De sendte blant annet brev til Riksadvokaten bak vår rygg hvor de tok avstand fra vårt arbeid og støttet opp under politiets arbeid, og hevdet at de aldri hadde hatt noen grunn til å tvile på politiets arbeid. Ganske nylig har ledelsen skiftet mening, når den har sett hvilken vei det gikk, skriver Bergsvåg i en e-post til Juristkontakt.

Han er ikke overrasket over at domstolene har sagt nei til å oppnevne bistandsadvokat for Stiftelsen.

- Vi er ikke overrasket over avslaget. Myndighetene har kjempet med nebb og klør for å unngå en ny etterforskning. Vi har fortalt politiledelsen at vi har ny og meget viktig informasjon, men de ønsket ikke å møte oss eller å vite hva vi hadde funnet ut, så det er ingen overraskelse at de ikke ønsker at vi skal få oppnevnt bistandsadvokat, fremholder Bergsvåg.

På spørsmål om Stiftelsen kunne klart seg med hjelp fra de allerede oppnevnte koordinerende bistandsadvokatene svarer Bergsvåg.

- Nei, Vi kunne aldri benyttet oss av Siv Hallgren eller Espen Komnæs. Det ville være som å rykke tilbake til start, skriver han.

Møttes under markering

Stiftelsen og deres advokat, Sigurd Klomsæt, gjør klart at de ikke har tillit til støttegruppen og de oppnevnte koordinerende bistandsadvokatene i det videre arbeidet i Scandinavian

Star-saken. Dermed råder en splittelse blant de berørte etter mordbrannen. En splittelse som ble holdt under overflaten da overlevende, pårørende og de berørtes hjelpere møttes under minnemarkeringen. Pårørende la ned blomster og tente lys ved Scandinavian Star-minnesmerket på Akershus festning, for å markere at det var 25 år siden den fatale ferjebrannen.

Rundt 300-400 personer var samlet for å markere dagen ved minnesmerket. Dronning Sonja, statsminister Erna Solberg, den danske ambassadøren Torben Brylle, Oslos ordfører Fabian Stang og en rekke andre gjester deltok i markeringen. I sin tale tok Solberg fatt i den sorgen mange fortsatt sliter med.

– Mange pårørende er til stede her på minnemarkeringen i dag. Jeg forstår at dere alltid vil bære sorgen med dere og at savnet etter deres kjære stadig er like sterkt. Å tenke på dem må gjøre vondt, men jeg håper at det å minnes dem sammen med oss andre, kan lindre litt av den smerten dere bærer på, sa Solberg som også satte fokus på de vonde minnene mange overlevende fortsatt lever med.

– Det var 482 mennesker om bord da ulykken fant sted. Mange overlevde katastrofen, men opplevde panikk, redsel og død rundt seg. Mange overlevende har bilder på netthinnen som aldri kommer til å forsvinne. Min medfølelse går også til dere, sa statsminister Erna Solberg.

Hun satte også fingeren på det faktum at den lange tiden som har gått uten noe svar, er et problem.

– Fremdeles leter vi etter svar. At vi finner dem er viktig. Vi vet at det er vanskelig å forsone seg med tap uten å vite årsakene. Jeg skulle ønske at vi hadde fått alle svarene tidligere.

Juristkontakt har hentet ut en oversikt over antall oppnevnte bistandsadvokater i Scandinavian Star-saken, fra Oslo tingrett. Oversikten viser at det per 30. april var oppnevnt bistandsadvokater for totalt 39 personer, men i følge domstolen mottar den

Advokatene Sigurd Klomsæt og Siv Hallgren deltok under minnemarkeringen.

stadig flere begjæringer og venter at antall oppnevnelser vil øke.

25 av de 39 personene hadde Klomsæt. De øvrige 14 hadde individuelle bistandsadvokatoppnevnelser fordelt på advokatene Siv Hallgren, John Christian Elden og Erling Hansen. I tillegg er som nevnt tidligere i artikkelen Siv Hallgren og advokat Espen Komnæs oppnevnt som koordinerende bistandsadvokater. De ble oppnevnt av Oslo tingrett 25. juli i fjor. Den 18. mars i år sendte Sigurd Klomsæt en begjæring til tingretten om at også han skulle oppnevnes som koordinerende bistandsadvokat, men fikk avslag.

– Ingen kommentar

Da det i denne reportasjen fra Stiftelsen og Klomsæt rettes kritikk mot Støttegruppens ledelse og mot de to koordinerende bistandsadvokater, har Jan Harsem i Støttegruppen og Siv Hallgren og Espen Komnæs fått oversendt de deler av artikkelen hvor de kritiseres av Stiftelsen, for å åpne

for kommentarer eller samtidig imøtegåelse av kritikk og påstander.

I en e-post til Juristkontakt skriver Jan Harsem: «Jeg har ingen kommentar til artikkelen».

I en e-post svarer Siv Hallgren og Espen Komnæs:

«Vår eneste kommentar til det som fremkommer er følgende: Vårt oppdrag fra Oslo tingrett går ut på ivareta interessene til alle de som er direkte berørt av saken ved å ha kontakt med politiet under etterforskningen og for eksempel formidle kontakt og informasjon begge veier. Vi representerer ingen spesiell gruppering av de fornærmede / etterlatte. Straffeprosessloven angir hvem som har krav på bistandsadvokat og det er retten som tar stilling til begjæringer om oppnevning. Vi har ikke hatt noen kontakt med Stiftelsen.

Pårørende/ overlevende med et særlig behov for egen bistandsadvokat kan søke om det og de fleste søknader er innvilget. Disse får innsyn og sine behov ivaretatt av egen bistandsadvokat.»